

3.

A szó eleji mássalhangzó-torlódással kapcsolatos problémák

2. A mássalhangzó-torlódások feloldási módjai

2. a torlódó msh-k közé bontóhang kerül

– leggyakoribb

– közszavakban és helynevekben is

a) közszavakban:

6x olyan gyakori, mint előtéthanggal

b) tulajdonnevekben:

7,5x olyan gyakori

– milyen hang a bontóhang?

2. A mássalhangzó-torlódások feloldási módjai

2. a torlódó msh-k közé bontóhang kerül

– milyen hang a bontóhang?

a) következő szótag mgh-jához igazodik

– ha az rövid > ez a bontóhang

szl. *grędo* > m. *gerenda*

– ha az hosszú > a rövid párja a bontóhang

szl. *plast* > m. *palást*

b) eltérés ettől: *király* — *i ~ ë*

2. A mássalhangzó-torlódások feloldási módjai

2. a torlódó msh-k közé bontóhang kerül

– sajátos (vitatott) altípusa

látszólag: hangátvetéssel oldódik fel a torlódás

szl. *sluga*

szl. *srěda*

szl. *črěda*

valójában: bontóhanggal oldódik fel:

1222: *Zuluga*, 1199: *Scereda*, 1282: *Charadajaras*

2. A mássalhangzó-torlódások feloldási módjai

3. a torlódó msh-k egyikének kivetése (elízió)

– ritka a régiségben

a) első msh esik ki

b) második msh esik ki

– ma a leggyakoribb feloldási mód!

2. A mássalhangzó-torlódások feloldási módjai

4. $\beta + msh > u + msh$ feloldás

– ritka

– magyarázata

$\beta + msh$ kapcsolat feloldása többféleképpen lehetséges

a) bontóhanggal

b) elízióval

c) vokalizációval

3. A mássalhangzó-torlódások megmaradása

tény: ómagyar korban a **közszóiak** többsége feloldódott

– néhány kivétel:

gróf, spárga, plébános

tulajdonnéviek: gyakrabban őrződik meg:

Kremnicbánya, Szklabonya, Sztregova, Premarton

– főleg a peremvidékeken: szláv nyelvi érintkezések

– probl.: magyar–szláv kétnyelvű vidékeken

névhasználók meghatározása?

4. A mássalhangzó-torlódások feloldásának új megközelítése

hangtani adaptáció lehetősége

szl. *Blatъnъ* > m. átvétel pillanatában *Balatin* ~
Balaton

> a fonotaktikai szabályokhoz azonnal igazodik,
„adaptálódik”

4. A mássalhangzó-torlódások feloldásának új megközelítése

1. fogalmak

adoptáció

- átvétel változtatás nélkül
- *c* fonéma hiánya

de: TA. *castelic* >

korai adoptálása a *c*-nek a helyi fonémaállományba

adaptáció

- hozzáigazítás

4. A mássalhangzó-torlódások feloldásának új megközelítése

1. fogalmak

adoptáció

– átvétel változtatás nélkül

adaptáció

– hozzáigazítás

– *Marót* helynév

(< szl. *moravec*)

1281: *Moroth* >

t-vel való helyettes. >

t-vel adaptálódott

4. A mássalhangzó-torlódások feloldásának új megközelítése

1. fogalmak

adoptáció

~ szabályos hangváltozások

adaptáció

~ hanghelyettesítés

fő különbség: lefolyás ütemében van

– fokozatosság:

csak egy képzőmozzanat

– szl. *Blatъnъ* > m. *Blätin* > *Bälätin*

4. A mássalhangzó-torlódások feloldásának új megközelítése

1. fogalmak

adoptáció

~ szabályos hangváltozások

adaptáció

~ hanghelyettesítés

fő különbség: lefolyás ütemében van

– ugrásszerűen

– vált. eredménye:

új fonéma

– vált. oka: hiánya!

szl. *Blatъnъ* > m. *Bälätin*

4. A mássalhangzó-torlódások feloldásának új megközelítése

2. Mi történik a torlódásos szavak átvételekor?

a) hagyományos vélemény

– ősi fonotaktikai viszonyai miatt a magyar nyelv feloldja a szó eleji msh-torlódást

– alapnyelvi hangszerkezeti típusok

CVCV, CVCCV >

fgr. örökség olyan hangszerkezeti rendszer, amelyből hiányzik a szóeleji msh-torlódás

4. A mássalhangzó-torlódások feloldásának új megközelítése

2. Mi történik a torlódásos szavak átvételekor?

a) hagyományos vélemény

– vándorlások korában: nincs változás

oka: törökségi nyelvekben is ismeretlen

– torlódó msh-s szókezdettel álló szavak kölcsönzésekor két lehetőség:

– rögtön az átvételkor megszűnteti

– rövid ingadozás után megszűnteti →

4. A mássalhangzó-torlódások feloldásának új megközelítése

2. Mi történik a torlódásos szavak átvételekor?

a) hagyományos vélemény

– hagyományos hangtörténetírás (Bárczi Géza):

a jövevényszavak azzal a hangalakkal kezdik meg életüket az átvevő nyelvben, amilyenek az átadó nyelvben voltak

szl. *brat* > m. *brát* > szab. hangvált.: *barát*

kivéve: ha egy fonéma hiányzik > hanghelyett.

4. A mássalhangzó-torlódások feloldásának új megközelítése

2. Mi történik a torlódásos szavak átvételekor?

b) hangtani adaptáció

mi támogatja?

– ugyanolyan változás, mint a *c* fonémánál:

ott egy hang volt ismeretlen, itt egy
szótagszerkezet

ez a szótagszerkezet a m. ny. fonotaktikai
szabályainak megfelelően épül be

4. A mássalhangzó-torlódások feloldásának új megközelítése

2. Mi történik a torlódásos szavak átvételekor?

b) hangtani adaptáció

a torlódást megszüntetve (4 ismert módja)

> hangtani adaptációnak 4 típusa van

– adaptációs stratégiát idővel felváltja az adaptáció

~ mint a *c* fonémánál

oka: m. ny. idővel befogadta az idegen szótagszerkezetet